

Rapport

Klimaatgevolgen van de vlees- en zuivelindustrie

*Een representatief onderzoek onder de Nederlandse bevolking (18+) naar de kennis van en mening over de klimaatgevolgen van de Nederlandse vlees- en zuivelindustrie.
In opdracht van Milieudefensie.*

Colofon

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2021/22

Datum

februari 2021

Opdrachtgever

Milieudefensie

Auteurs

Milan Driessen
Peter Kanne

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron (I&O Research i.o.v. Milieudefensie) duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Belangrijkste uitkomsten	4
1 Inleiding	7
2 Bijdrage bedrijven aan klimaatverandering	9
2.1 KLM en Shell wordt grootste bijdrage toegedicht	9
3 Over Nederlandse vlees- en zuivelbedrijven	10
3.1 Vlees- en zuivelbedrijven moeten uitstoot terugdringen	11
3.2 Consensus onder kiezers: uitstoot moet worden terug gedrongen	12
3.3 Animo voor een wettelijke verplichting voor uitstootvermindering	13
3.4 Nederlandse sector verantwoordelijk voor klimaatgevolgen elders	14
4 Onderzoeksverantwoording	15
A Bijlage	16

Belangrijkste uitkomsten

In opdracht van Milieudefensie heeft I&O Research onderzoek uitgevoerd naar de kennis en mening van Nederlanders over de klimaatgevolgen van de Nederlandse vlees- en zuivelindustrie. Dit onderzoek vond plaats van dinsdag 12 tot vrijdag 15 januari 2021 onder een representatieve steekproef van 1.030 Nederlanders van 18 jaar en ouder.

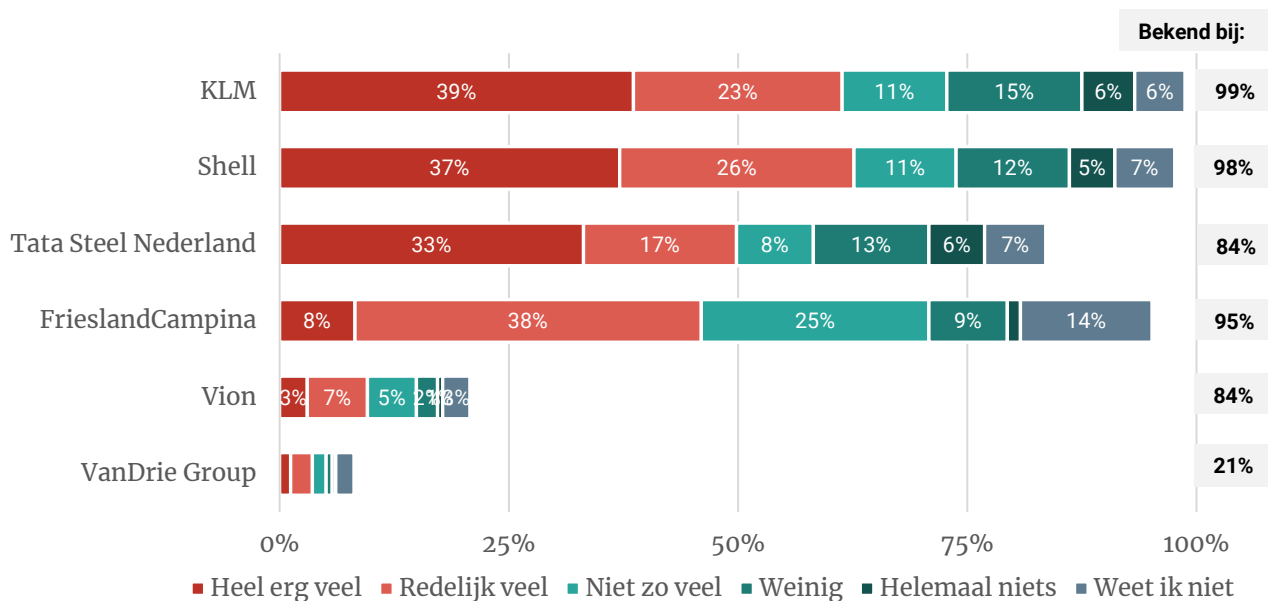
Grootste deel bevolking kent grootste Nederlandse vleesproducenten niet

Van de drie grote vlees- en zuivelbedrijven VanDrie Group, Vion en FrieslandCampina is de laatste het bekendst: 95 procent zegt dit zuivelbedrijf te kennen. Vion is bij 21 procent bekend en VanDrie Group bij 8 procent. De bedrijven KLM (99%), Shell (98%) en Tata Steel Nederland (84%) zijn een stuk bekender.

We vroegen Nederlanders aan te geven hoeveel zij denken dat deze bedrijven – mits ze deze kennen – bijdragen aan klimaatverandering. Nederlanders denken dat KLM, Shell en Tata Steel bijdragen aan klimaatverandering. FrieslandCampina draagt volgens Nederlanders minder bij aan klimaatverandering.

Figuur 1 - Bij de productie, verwerking, distributie en het gebruik van producten kunnen er broeikasgassen vrij komen. Hoeveel denkt u dat deze bedrijven bijdragen aan klimaatverandering?

Basis: N = 1.030, percentages zijn omgerekend naar het totale aantal deelnemers

Zes op tien Nederlanders: overheid mag vleesindustrie dwingen tot verduurzaming

We legden deelnemers de volgende informatie voor over de internationale toppositie van Nederland in vlees en zuivel. Vervolgens vroegen we hen naar hun mening over een aantal stellingen.

Nederland draait mee in de internationale top van de vlees- en zuivelindustrie met multinationals als FrieslandCampina (zuivel), Vion en VanDrie Group (vlees). Veel van de producten van deze multinationals gaan naar het buitenland.

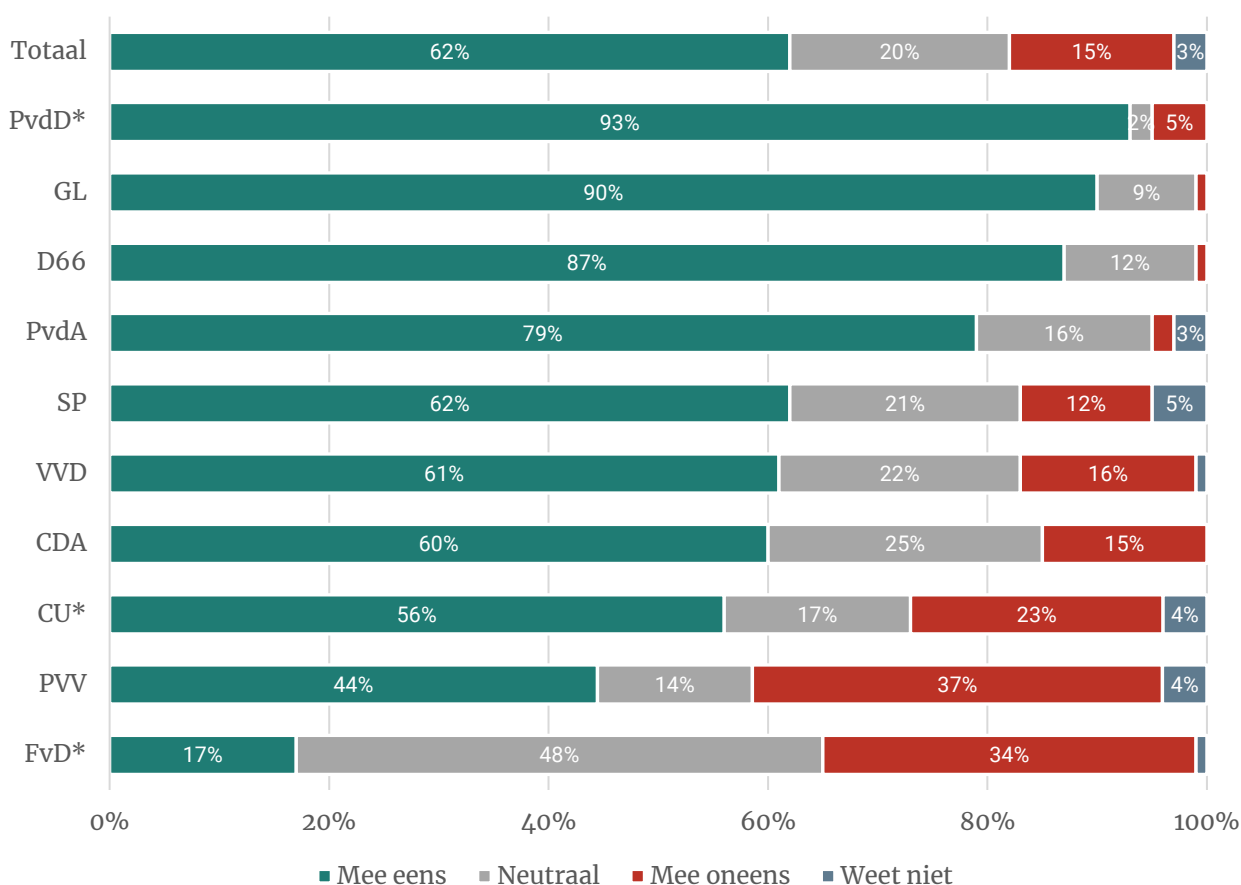
Zeven op tien Nederlanders (69%) vinden dat vlees- en zuivelbedrijven de uitstoot van broeikasgassen in hun productieketen moeten terugbrengen. Mochten deze bedrijven te weinig doen om hun uitstoot te verminderen, dan moet de overheid ze hiertoe dwingen door wetten te maken, aldus een ruime meerderheid van de Nederlanders (62% van allen).

PvdD-, GL-, D66-, PvdA-, VVD-, CDA-, CU- en SP-kiezers zijn het hier in meerderheid mee eens.

PVV- en FvD-kiezers zijn meer verdeeld over strenger overheidsoptreden.

Figuur 2 – Als vlees- en zuivelbedrijven te weinig doen om hun uitstoot te verminderen, moet de overheid wetten maken om ze hiertoe te dwingen.

Basis: N = 1.030

* Cijfers indicatief voor FvD (n=21), CU (n=41), PvdD (n=32)

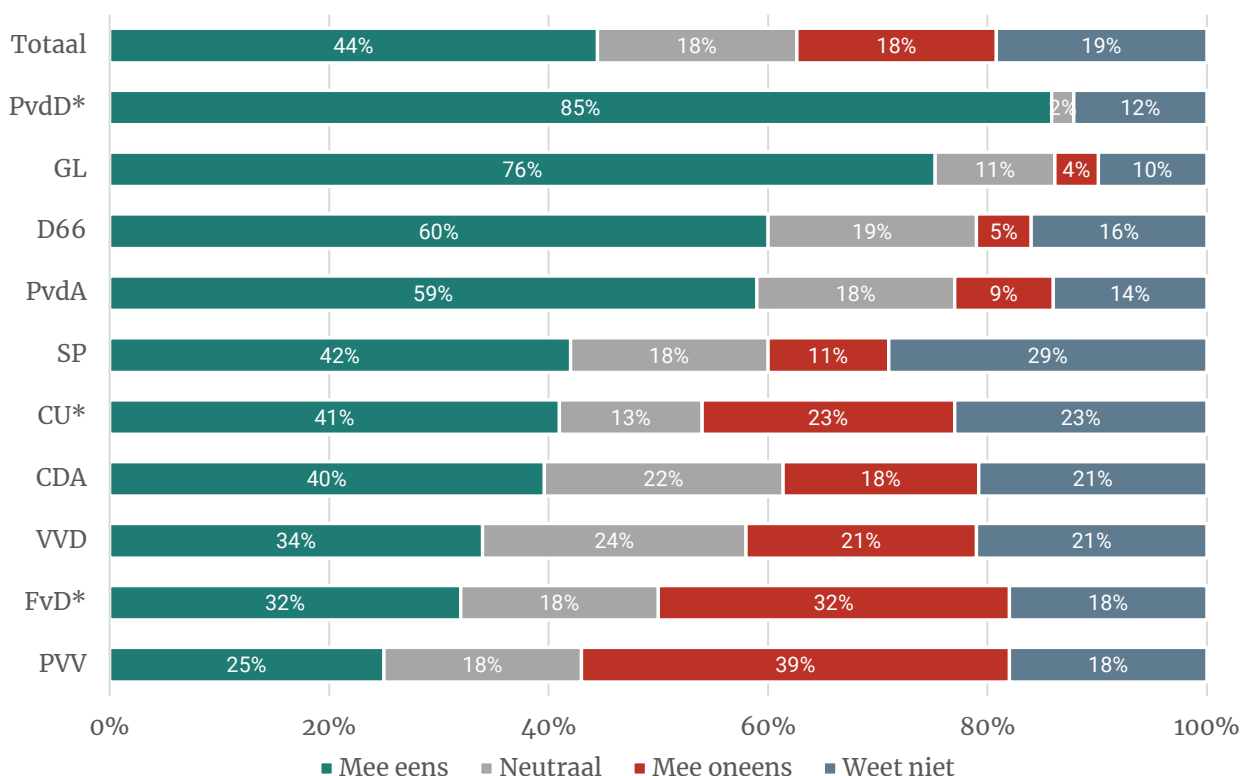
Vlees- en zuivelbedrijven medeverantwoordelijk gehouden voor gevolgen veevoerproductie

Ruim vier op tien Nederlanders houden Nederlandse vlees- en zuivelbedrijven medeverantwoordelijk voor de gevolgen van de veevoerproductie in het buitenland (44%), zoals het [aanjagen van ontbossing in Brazilië](#). Kiezers van PvdA, D66, GL en PvdD zijn het hier vaker dan gemiddeld mee eens.

Bij de achterbannen van VVD, CDA, CU en SP is een flinke minderheid het ermee eens (34-42%); een kleiner deel is het hiermee oneens (21-11%).

Figuur 3 – Nederlandse vlees- en zuivelbedrijven zijn medeverantwoordelijk voor de gevolgen van de productie van veevoer in het buitenland, zoals het aanjagen van ontbossing in Brazilië.

Basis: N = 1.030

* Cijfers indicatief voor FvD (n=21), CU (n=41), PvdD (n=32)

Onderzoeksverantwoording

I&O Research voerde een landelijk representatief onderzoek uit onder 1.030 Nederlanders van 18 jaar en ouder. Het onderzoek vond plaats van dinsdag 12 januari tot vrijdag 15 januari 2021.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van n=1.000 en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 3,1 procent.

1 Inleiding

In opdracht van Milieudefensie heeft I&O Research onderzoek uitgevoerd naar de kennis en mening van Nederlanders over de klimaatgevolgen van de Nederlandse vlees- en zuivelindustrie.

Het onderzoek is uitgevoerd onder 1.030 leden uit het I&O Research Panel. Deze uitkomsten zijn representatief voor de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder, op de volgende kenmerken: leeftijd, geslacht, opleiding, regio en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2017 (zie ook de volledige onderzoeksverantwoording in [Hfdst. 4](#))

Split-run methode: uitstoot van vlees- en zuivelbedrijven

Om men bewust te maken van de positie van Nederland in de internationale wereldtop wat betreft vlees en zuivel, legden we de volgende tekst voor aan de respondenten¹:

Nederland draait mee in de internationale top van de vlees- en zuivelindustrie met multinationals als FrieslandCampina (zuivel), Vion en VanDrie Group (vlees). Veel van de producten van deze multinationals gaan naar het buitenland.

We legden vervolgens de volgende stellingen voor:

- Nederlandse vlees- en zuivelbedrijven moeten de uitstoot van broeikasgassen in hun productieketen enorm terugdringen.
- Als vlees- en zuivelbedrijven te weinig doen om hun uitstoot te verminderen, moet de overheid wetten maken om ze hiertoe te dwingen
- Nederlandse vlees- en zuivelbedrijven zijn medeverantwoordelijk voor de gevolgen van de productie van veevoer in het buitenland, zoals het aanjagen van ontbossing in Brazilië²

¹ Zie ook de volgende bronnen voor deze bedrijven:

FrieslandCampina

https://www.boerderij.nl/PageFiles/238992/002_589_Rabobank_Global-Dairy-Top-20_2020.pdf
<https://jaarverslag.frieslandcampina.com/wp-content/uploads/2020/02/FrieslandCampina-Jaarverslag-2019.pdf>

Vion

<https://www.wattagnet.com/directories/79-the-world-s-leading-pig-producers-and-processors>
https://www.vionfoodgroup.com/app/uploads/2020/07/VION_CSR2019-NL_Summary_A5_27-03-2020.pdf

VanDrie Group

<https://www.vandriegroup.nl/voorlichting/nieuws/item/vandrie-group-wederom-hoogst-genoteerde-familiebedrijf-in-agribusiness-in-de-transparantiebenchmark/>
https://www.vandriegroup.nl/fileadmin/bedrijven/vandriegroup/files/MVO_new/MVO-verslag_2019/MVOverslag2019_NL.pdf

² <https://www.greenpeace.org/nl/natuur/43254/albert-heijn-verdient-40-miljoen-per-jaar-aan-dubieuze-soja-uit-brazilie/>

We legden de helft van de steekproef ook onderstaande tekst voor, over de gezamenlijke uitstoot van de drie vlees- en zuivelbedrijven. Berekeningen van het rapport *De onzichtbare vervuilers van de vlees- en zuivelindustrie*³ laten echter zien dat deze drie bedrijven verantwoordelijk zijn voor niet 46 maar 34,4 megaton CO₂.

Deze drie bedrijven (FrieslandCampina, VanDrie Group en Vion) zijn verantwoordelijk voor een jaarlijkse uitstoot die vergelijkbaar is met die van het gehele Nederlandse wegverkeer en wagenpark (ca. 46 megaton CO₂).

Deze incorrecte toevoeging heeft echter geen significant effect gehad op de manier waarop de stellingen zijn beantwoord. In figuur A.1 vindt u de uitkomsten op de stellingen voor de groep die de standaard-tekst hebben gezien en de groep die ook de -incorrecte- extra informatie heeft gezien.

In dit rapport worden de uitkomsten voor beide groepen samen weergegeven.

³ Zie het rapport hier: www.milieudefensie.nl/actueel/zuivelindustrie

2 Bijdrage bedrijven aan klimaatverandering

2.1 KLM en Shell wordt grootste bijdrage toegedicht

We vroegen alle deelnemers aan het onderzoek of ze onderstaande bedrijven kennen. KLM (99%), Shell (98%) en FrieslandCampina (95%) zijn bij nagenoeg iedereen bekend. Een iets kleiner deel kent Tata Steel Nederland (84%).

Een klein deel van de Nederlanders kent de vleesbedrijven Vion (21%) of VanDrie Group (8%). Aan de deelnemers die deze bedrijven kennen, hebben we het volgende gevraagd.

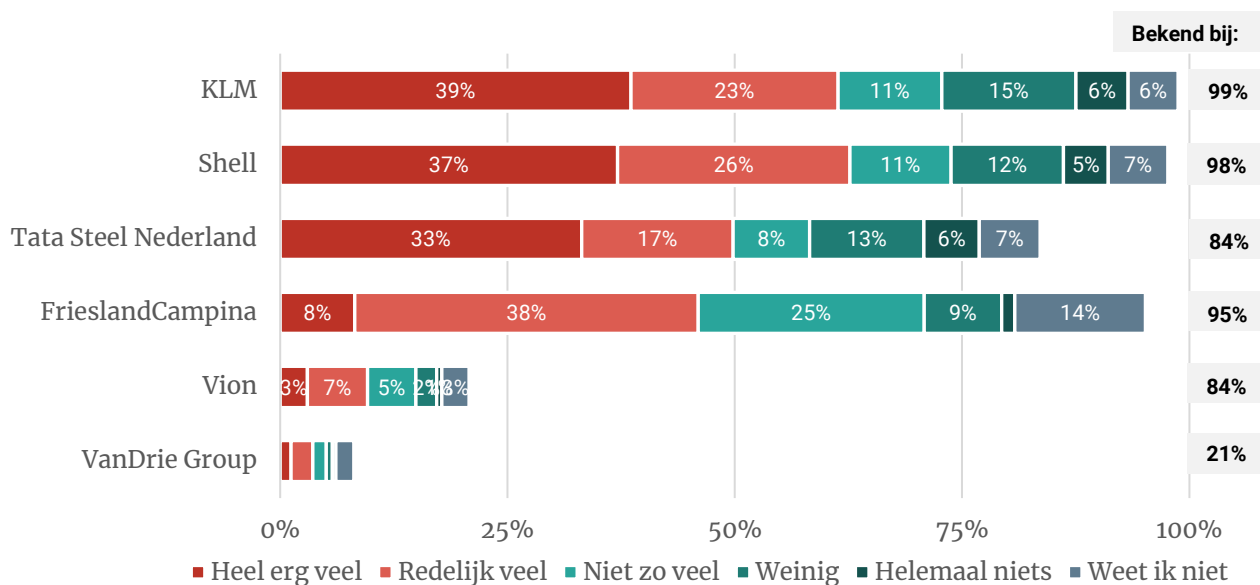
Hieronder ziet u de grote Nederlandse bedrijven die u kent.

Bij de productie, verwerking, distributie en het gebruik van producten kunnen er broeikasgassen vrij komen. Hoeveel denkt u dat deze bedrijven bijdragen aan klimaatverandering?

Hieruit komt dat meer dan een derde van de Nederlanders vindt dat KLM (39%), Shell (37%) en Tata Steel Nederland (33%) ‘heel erg veel’ bijdragen aan klimaatverandering. Dat is veel vaker dan FrieslandCampina, waarvan 8 procent denkt dat ze ‘heel erg veel’ bijdragen aan klimaatverandering en 38 procent denkt ‘redelijk veel’. De veronderstelde bijdrage van de andere twee vlees- en zuivelbedrijven (Vion en VanDrie Group) is veel kleiner, al geldt hier de kanttekening dat weinig mensen bekend zijn met deze bedrijven.

Figuur 4 - Hoeveel denkt u dat deze bedrijven bijdragen aan klimaatverandering?

Basis: N = 1.030, percentages zijn omgerekend naar het totale aantal deelnemers

3 Over Nederlandse vlees- en zuivelbedrijven

Om men bewust te maken van de positie van Nederland in de internationale wereldtop wat betreft vlees en zuivel, legden we de volgende tekst voor aan de respondenten⁴:

Nederland draait mee in de internationale top van de vlees- en zuivelindustrie met multinationals als FrieslandCampina (zuivel), Vion en VanDrie Group (vlees). Veel van de producten van deze multinationals gaan naar het buitenland.

We legden vervolgens de volgende stellingen voor:

- *Nederlandse vlees- en zuivelbedrijven moeten de uitstoot van broeikasgassen in hun productieketen enorm terugdringen.*
- *Als vlees- en zuivelbedrijven te weinig doen om hun uitstoot te verminderen, moet de overheid wetten maken om ze hiertoe te dwingen*
- *Nederlandse vlees- en zuivelbedrijven zijn medeverantwoordelijk voor de gevolgen van de productie van veevoer in het buitenland, zoals het aanjagen van ontbossing in Brazilië⁵*

De helft van de steekproef kreeg daarbij ook nog een extra tekst (zie [Hfdst. 1](#)). De informatie in deze tekst bleek incorrect. Deze incorrecte toevoeging heeft echter geen significant effect op de manier waarop de stellingen zijn beantwoord. Het geven van de extra informatie heeft dus géén effect op de mening ten aanzien van de stellingen.

In dit rapport worden de uitkomsten voor beide groepen samen weergegeven.

⁴ Zie ook de volgende bronnen voor deze bedrijven:

FrieslandCampina

https://www.boerderij.nl/PageFiles/238992/002_589_Rabobank_Global-Dairy-Top-20_2020.pdf
<https://jaarverslag.frieslandcampina.com/wp-content/uploads/2020/02/FrieslandCampina-Jaarverslag-2019.pdf>

Vion

<https://www.wattagnet.com/directories/79-the-world-s-leading-pig-producers-and-processors>
https://www.vionfoodgroup.com/app/uploads/2020/07/VION_CSR2019-NL_Summary_A5_27-03-2020.pdf

VanDrie Group

<https://www.vandriegroup.nl/voorlichting/nieuws/item/vandrie-group-wederom-hoogst-genoteerde-familiebedrijf-in-agribusiness-in-de-transparantiebenchmark/>
https://www.vandriegroup.nl/fileadmin/bedrijven/vandriegroup/files/MVO_new/MVO-verslag_2019/MVOverslag2019_NL.pdf

⁵ Zie ook: <https://www.greenpeace.org/nl/natuur/43254/albert-heijn-verdient-40-miljoen-per-jaar-aan-dubieuze-soja-uit-brazilië/>

3.1 Vlees- en zuivelbedrijven moeten uitstoot terugdringen

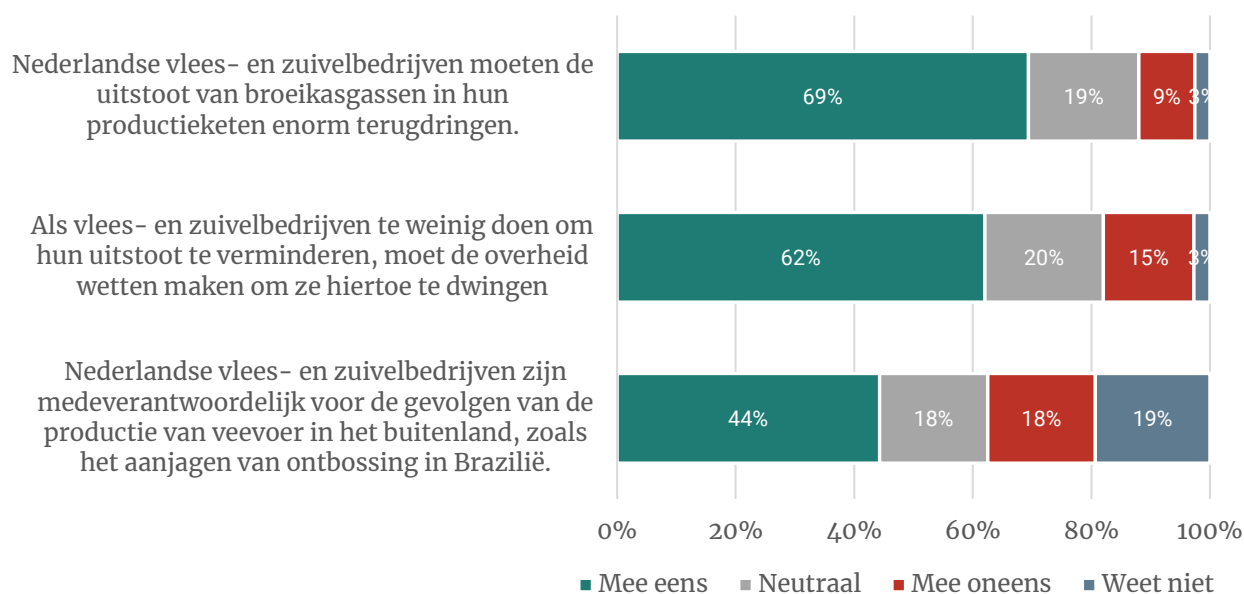
Zeven op de tien Nederlanders zijn het eens met de stelling ‘Nederlandse vlees- en zuivelbedrijven moeten de uitstoot van broeikasgassen in hun productieketen enorm terugdringen’ (69%). Slechts 9 procent is het hiermee oneens.

Een ruime meerderheid (62%) meent dat als de vlees- en zuivelbedrijven te weinig doen om hun uitstoot te verminderen, de overheid wetten moet maken om ze hiertoe te dwingen; 15 procent is het hiermee oneens.

Meer dan vier op de tien Nederlanders vinden dat Nederlandse vlees- en zuivelbedrijven medeverantwoordelijk zijn voor de gevolgen van veevoerproductie in het buitenland, zoals ontbossing in Brazilië⁶. Een op de vijf Nederlanders is het hiermee oneens, een even zo groot deel staat er neutraal tegenover en nog eens 19 procent zegt dit niet te weten.

Figuur 5 – Kunt u voor elk van deze stellingen aangeven in hoeverre u het hiermee eens of oneens bent?

Basis: N = 1.030

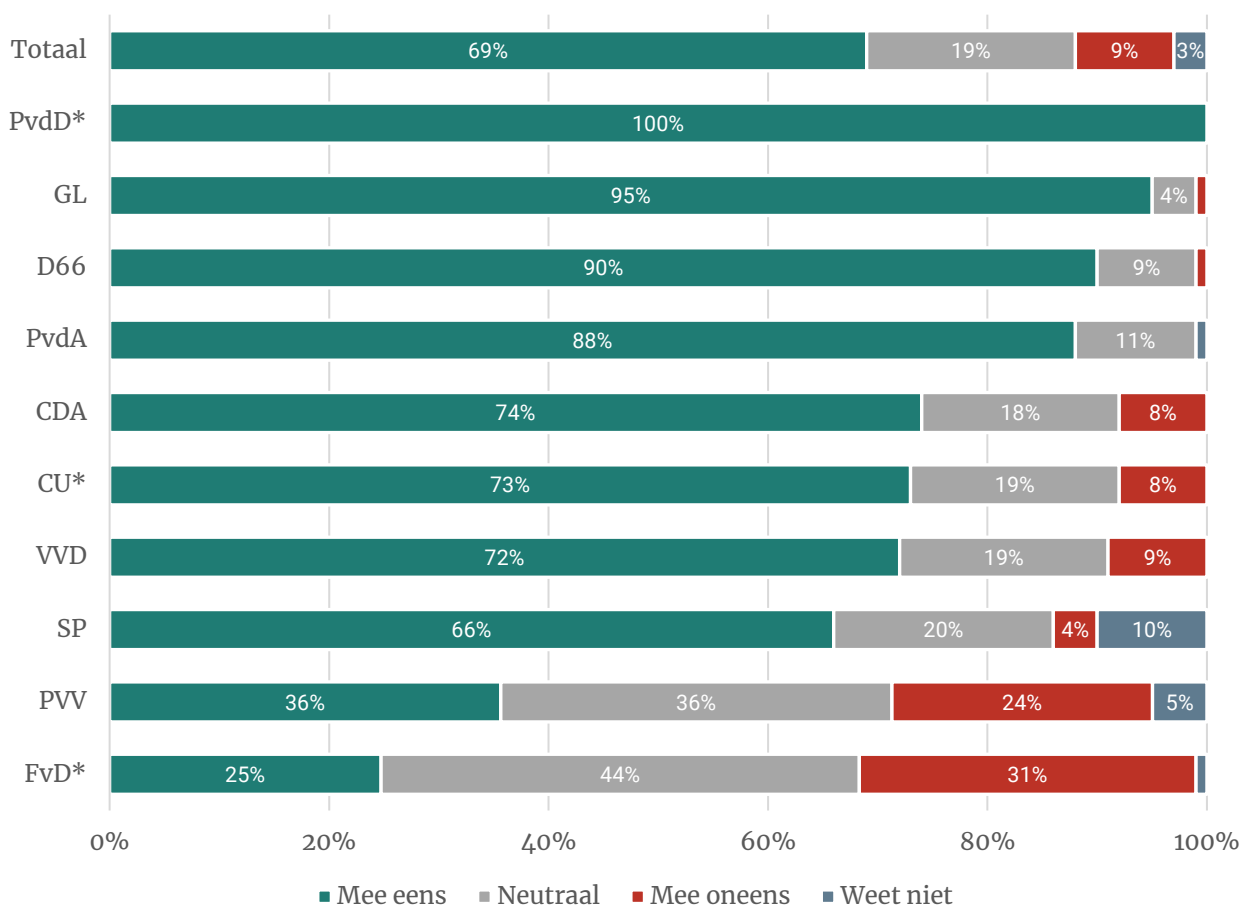
⁶ Zie ook: <https://www.greenpeace.org/nl/natuur/43254/albert-heijn-verdient-40-miljoen-per-jaar-aan-dubieuze-soja-uit-brazilie/>

3.2 Consensus onder kiezers: uitstoot moet worden terug gedrongen

In totaal zijn zeven op tien Nederlanders voorstander van het ‘enorm terugdringen’ van de uitstoot van broeikasgassen door de vlees- en zuivelindustrie. Onder de meeste kiezersgroepen is hier een ruime meerderheid voor te vinden, met uitzondering van PVV- en FvD-stemmers (respectievelijk 36% en 25% van deze kiezers is het hiermee eens).

Figuur 6 – Nederlandse vlees- en zuivelbedrijven moeten de uitstoot van broeikasgassen in hun productieteketen enorm terugdringen.

Basis: N = 1.030

* Cijfers indicatief voor FvD (n=21), CU (n=41), PvdD (n=32)

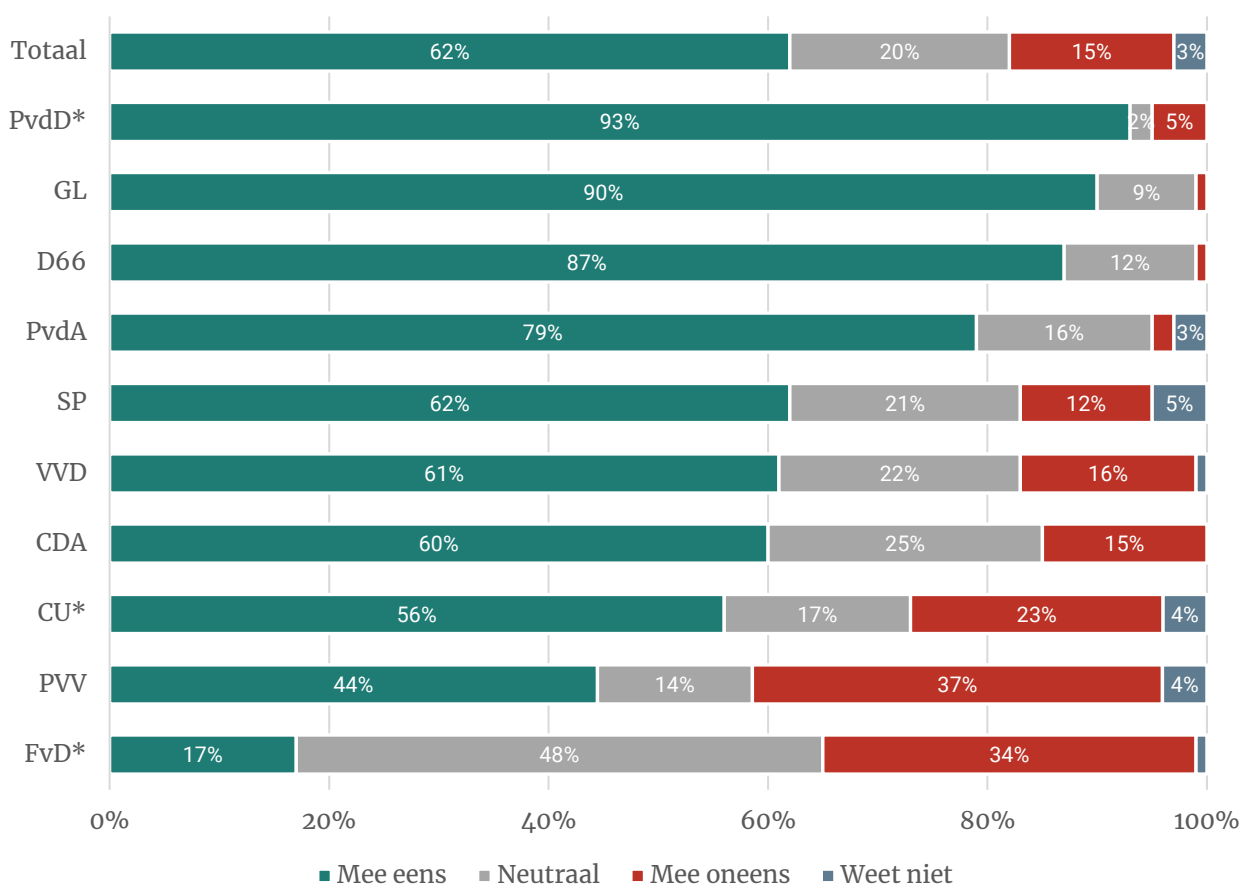
3.3 Animo voor een wettelijke verplichting voor uitstootvermindering

Zes op de tien Nederlanders (62%) vinden dat de overheid met wetgeving moet komen om vlees- en zuivelbedrijven te dwingen hun uitstoot te verminderen als hun inspanningen te weinig opleveren.. De steun is hiervoor het grootst onder aanhangers van PvdD (93%), GL (90%) en D66 (87%).

PVV- en met name FvD-kiezers zijn het hier veel minder vaak mee eens (respectievelijk 44% en 17%).

Figuur 7 – Als vlees- en zuivelbedrijven te weinig doen om hun uitstoot te verminderen, moet de overheid wetten maken om ze hiertoe te dwingen.

Basis: N = 1.030

* Cijfers indicatief voor FvD (n=21), CU (n=41), PvdD (n=32)

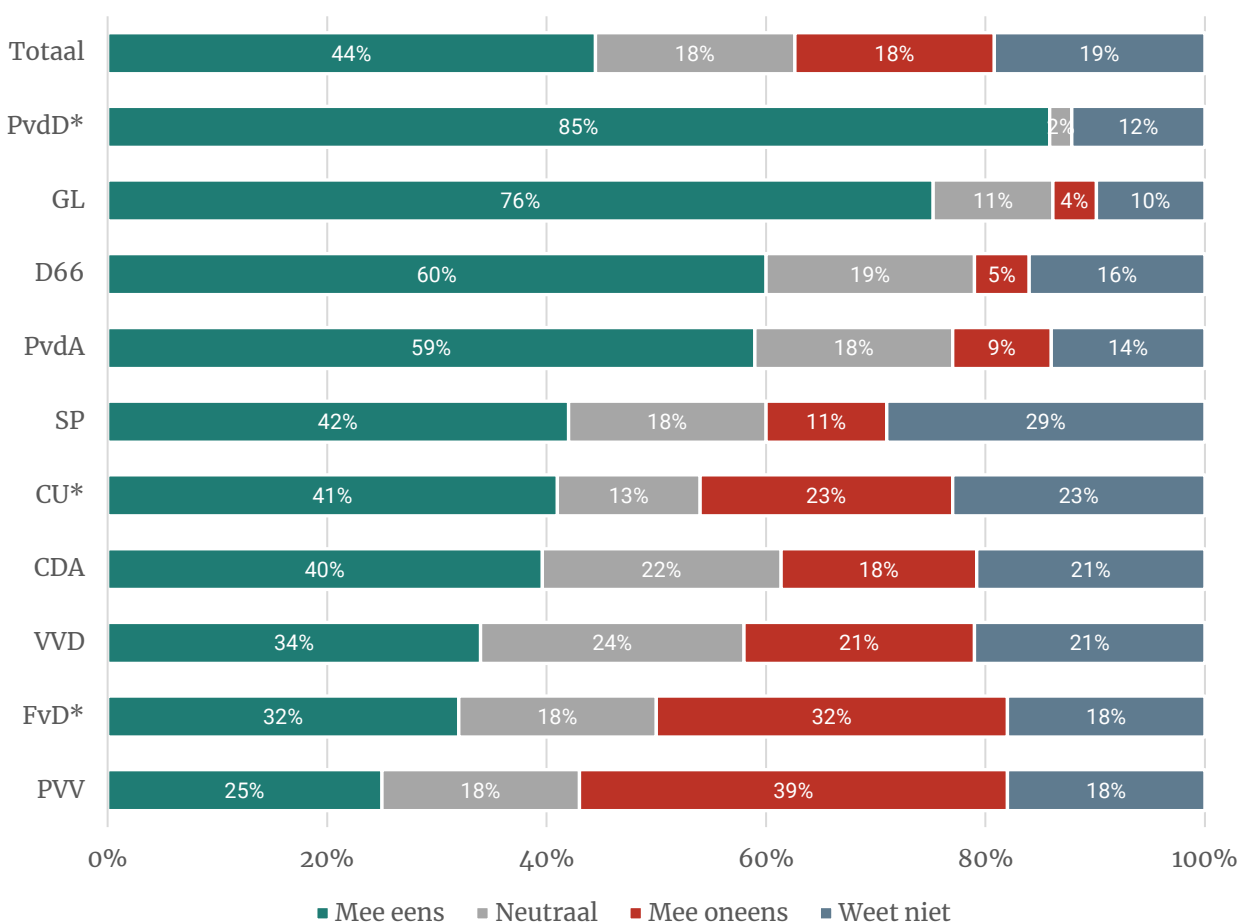
3.4 Nederlandse sector verantwoordelijk voor klimaatgevolgen elders

Ruim vier op de tien Nederlanders (44%) houden Nederlandse vlees- en zuivelbedrijven medeverantwoordelijk voor gevolgen van de veevoerproductie in het buitenland. Kiezers van PvdA (59%), D66 (60%), GL (75%) en PvdD (85%) zijn het hier vaker dan gemiddeld mee eens. Bij de achterbannen van SP (42%), CU (41%), CDA (40%) en VVD (34%) is een flinke minderheid het eens met de stelling. Bij deze kiezersgroepen is het aandeel dat het hiermee oneens is kleiner (11-21%).

Alleen PVV-kiezers zijn het per saldo oneens met de stelling (39% oneens, 25% eens).

Figuur 8 – Nederlandse vlees- en zuivelbedrijven zijn medeverantwoordelijk voor de gevolgen van de productie van veevoer in het buitenland, zoals het aanjagen van ontbossing in Brazilië.

Basis: N = 1.030

* Cijfers indicatief voor FvD (n=21), CU (n=41), PvdD (n=32)

4 Onderzoeksverantwoording

Verantwoording

I&O Research voerde een landelijk representatief onderzoek uit onder 1.030 Nederlanders van 18 jaar en ouder. Het onderzoek vond plaats van dinsdag 12 januari tot vrijdag 15 januari 2021.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van $n=1.000$ en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 3,1 procent.

Split-run methode

De gehele steekproef is *at random* toegewezen aan een van twee deelsteekproeven. Door deze aselechte toewijzing zijn beide deelsteekproeven statistisch equivalent. Beide deelsteekproeven zijn daarmee ook representatief voor de Nederlandse bevolking, zoals de totale steekproef dat is. Door het opsplitsen is het aantal deelnemers per deelsteekproef kleiner ($n = 526$ en $n = 504$) en de standaardafwijking groter dan voor de totale steekproef.

De procentuele verschillen voor de stellingen zijn verwaarloosbaar klein. Bij de stelling ‘Nederlandse vlees- en zuivelbedrijven zijn medeverantwoordelijk voor de gevolgen van de productie van veevoer in het buitenland, zoals het aanjagen van ontbossing in Brazilië’ is het verschil in het percentage “mee eens” 4 procentpunt. Geen van de verschillen zijn significant bij een betrouwbaarheidsinterval van 95 procent. Het geven van de extra informatie heeft dus géén effect op de mening ten aanzien van de stellingen (zie [figuur A.1](#)).

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). Sinds april 2019 werkt het I&O Research Panel met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

I&O Research

I&O Research is het grootste onderzoeksbureau voor overheid en non-profit (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2019). Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties. I&O Research heeft vestigingen in Amsterdam en Enschede.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001-, ISO 20252- en ISO 27001-gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 26362-gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.

A Bijlage

Figuur A.1 – Kunt u voor elk van deze stellingen aangeven in hoeverre u het hiermee eens of oneens bent?

Basis: groep met standaard introductie, N = 504; groep met extra informatie, N = 526

I&O Research Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
T (053) 200 52 00
E info@ioresearch.nl
KVK-nummer 08198802

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
T (020) 308 48 00
E info@ioresearch.nl